

Development and Validation of a Scale for Assessing Women's Chastity Based of Islamic Sources

✉ **Mohammad Zarei Topkhaneh** / Assistant Professor, Department of Family, Hawza and Research Institute of Hawzeh and University mohammad1358z@gmail.com

Abbasali Haratian / Assistant Professor, Family Department, Hawza and Research Institute of Hawzeh and University a.haratiyan@gmail.com

Mohammad Sadeq Shojaei / Assistant Professor of Psychology, Al-Mustafa International University

Received: 2024/11/19 - **Accepted:** 2025/05/01 s_shojaei@yahoo.com

Abstract

The aim of this research was to construct and validate a scale of women's chastity based on the teachings of the Holy Quran and the narrations of the Ahl al-Bayt (pbut). For this purpose, first, verses and narrations related to the issue of women's chastity were extracted and examined using the content analysis method. After going through the stages of measurement, a 20-item questionnaire was finally prepared and administered to 385 female high school students in Robat Karim city who were selected using a random cluster sampling method. The findings showed that the scale had four factors (expression, clothing and veil, attitude and intimacy) and had good internal consistency (Cronbach's alpha was 0.86). The validity of the questionnaire was obtained by splitting it in half using the Spearman-Brown and Gottman method and was 0.86. The average of 0.95. The agreement of experts in examining the content validity showed that the questionnaire had appropriate validity.

Keywords: Women's Chastity, Reliability, Validity, Psychometrics, Islamic Psychology.

ساخت و اعتباریابی مقیاسی برای سنجش عفاف بانوان بر اساس منابع اسلامی

mohammad1358z@gmail.com

a.haratiyan@gmail.com

s.shojaei@yahoo.com

محمد زارعی توپخانه / استادیار گروه خانواده پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

عباسعلی هراتیان / استادیار گروه خانواده پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

محمدصادق شجاعی / استادیار روانشناسی جامعه المصطفی العالمیه

دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۲۹ - پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۱۱

چکیده

هدف این پژوهش، ساخت و اعتباریابی مقیاس عفاف بانوان بر اساس آموزه‌های قرآن کریم و روایات اهل بیت علیهم‌السلام بوده است. برای این منظور، ابتدا آیات و روایات مرتبط با موضوع عفاف بانوان استخراج و با استفاده از روش تحلیل محتوا مورد بررسی قرار گرفت و پس از طی مراحل سنجه‌سازی سرانجام پرسش‌نامه‌ای ۲۰ گویه‌ای تهیه و بین ۳۸۵ نفر از دانش‌آموزان دبیرستان‌های دخترانه شهرستان رباط کریم که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی انتخاب شده بودند، اجرا شد. یافته‌ها نشان داد که مقیاس دارای چهار عامل (جلوه‌گری، پوشش و حجاب، نگرش و حریم ارتباطی) بوده و از همسانی درونی مطلوبی برخوردار است (آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۶). اعتبار پرسش‌نامه از طریق دونیمه‌کردن با روش اسپیرمن براون و گاتمن ۰/۸۶ به‌دست آمد. میانگین ۰/۹۵ موافقت کارشناسان در بررسی روایی محتوا نشان داد که پرسش‌نامه دارای روایی مناسبی است.

کلیدواژه‌ها: عفاف بانوان، اعتبار، روایی، روان‌سنجی، روان‌شناسی اسلامی.

مقدمه

عفت و پاکدامنی از دیرباز در میان همه جوامع بشر به عنوان فضیلتی اخلاقی در نظر گرفته شده است، و علی رغم تحولات دهه‌های اخیر، در بسیاری از جوامع و فرهنگ‌ها هنوز عفت‌ورزی امری ارزشمند و ستودنی در نظر گرفته می‌شود (Wang, 2020). عفت و پاکدامنی ارتباط تنگاتنگی با سلامت افراد جامعه دارد. مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهد که پاکدامنی افراد با سلامت جسمانی و دوری از بیماری‌های مقاربتی و شکل‌گیری ازدواج متعهدانه و وفاداری عمیق تر نقش دارد (مشفق‌الرحمان، ۲۰۲۲). مؤسسه رشد جوانان (۲۰۱۰) با بررسی و مرور پژوهش‌ها صورت‌پذیرفته در ایالات متحده آمریکا، از تأثیر خویش‌داری جنسی و پاکدامنی بر سلامت جسمانی، روانی و اجتماعی نوجوانان و جوانان سخن گفته است و مزایای مالی و اقتصادی حاصل از پرهیزگاری و عفت‌ورزی را نشان داده است؛ همچنین تأثیر خویش‌داری جنسی بر وفاداری آینده، ثبات ازدواج و روابط سالم را تأیید کرده است. زارعی و چراغیان (۱۳۹۸) و زارعی و ترکاشوند (۱۳۹۸) با مرور چند دهه پژوهش‌های داخلی و خارجی به این نتیجه رسیدند که خویش‌داری جنسی و عفت‌ورزی سلامت جسمانی، روانی، خانوادگی و فرهنگی - اجتماعی افراد را ارتقا می‌دهد. افراد پاکدامن سالم‌تر هستند، ازدواج موفق‌تری خواهند داشت و ثبات ازدواج آنها بیشتر است و احتمال بیشتری دارد که به سطوح تحصیلی شغلی بالاتری نائل آیند و موقعیت اجتماعی بهتری را کسب خواهند نمود (زارعی و چراغیان، ۱۳۹۸). نتایج فراتحلیل دو دهه پژوهش‌های در زمینه عفاف و حجاب نشان می‌دهد که پابندی به عفاف و حجاب بر سلامت روان، آرامش و امنیت روانی و اجتماعی افراد تأثیرگذار است (آینه‌چی و عرب خراسانی، ۱۴۰۲).

«عفت» از فضایل اخلاقی و صفات انسانی ارزشمندی است که در متون اسلامی مورد تأکید قرار گرفته است. قرآن کریم می‌فرماید: «وَلْيَسْتَعْفِفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ»؛ و کسانی که امکانی برای ازدواج نمی‌یابند، باید پاکدامنی پیشه کنند تا خداوند از فضل خود آنان را بی‌نیاز گرداند (نور: ۳۳). بر اساس منابع دینی، پاکدامنی و عفت‌ورزی سلامت روانی، خانوادگی، اجتماعی و معنوی افراد جامعه را تضمین می‌کند. بر اساس متون دینی ثمره عفت، صیانت و نگاهداشت خود از آسیب‌هاست (تمیمی آمدی، ۱۳۶۶، ص ۲۵۶). قرآن کریم اهمیت و ضرورت عفاف و خویش‌داری را با تعبیر مختلفی (خیر، ازکی و...) به کار برده است: «عفت پیشه کردن برای آنان بهتر است» (نور: ۶۰)، و «به مؤمنان بگو چشم‌های خود را (از نگاه به نامحرمان) فروگیرند و عفت خود را حفظ کنند، این برای آنان پاکیزه‌تر است» (نور: ۳۰). عفت و پاکدامنی در دین از اهمیت زیادی برخوردار است. پیامبر اسلام ﷺ می‌فرماید: «برترین عبادت‌ها، عفاف و پاکدامنی است» (حر عاملی، ۱۴۰۹ق، ج ۱۵، ص ۲۵۰). در متون اسلامی برای خویش‌داری پاداش‌های معنوی منحصر به فردی در نظر گرفته شده است. امیرالمؤمنین ع می‌فرماید: «ثواب مجاهد شهید در راه خدا بالاتر از کسی نیست که می‌تواند گناه کند، اما پاکدامنی (عفت) پیشه می‌ورزد. انسان پاکدامن نزدیک است که فرشته‌ای از فرشتگان خدا شود» (نهج البلاغه، ۱۴۱۴ق، ص ۵۵۹). پاکدامنی و عفاف، رشد فردی و سلامت انسان را تضمین می‌کند: «کسی که اعضا و جوارحش را پاک نگه دارد، اوصاف و اخلاقش نیکو شود» (تمیمی آمدی،

۱۳۶۶، ص ۲۵۶). در مقابل، «کسی که به‌سوی شهوات بشتابد، آسیب‌ها به استقبال او خواهند آمد» (تمیمی آمدی، ۱۳۶۶، ص ۳۰۴)، و «کسی که شهوات بر وی غلبه یابد، روح و روانش سالم نمی‌ماند» (تمیمی آمدی، ۱۳۶۶، ص ۳۰۵). بر اساس دیدگاه اسلامی فردی که عفت پیشه می‌کند خانواده و فرزندان او نیز عقیف می‌مانند و بدین صورت زندگی خود را از آسیب‌های گوناگون محفوظ می‌دارد (حر عاملی، ۱۴۰۹ق، ج ۲۰، ص ۳۵۶).

عفت در لاتین معادل chastity و virtue می‌باشد (فیروزبخت، ۱۳۹۳، ص ۳۷۳). واژه chastity به‌معنای خویش‌داری از هر نوع رابطه جنسی است (فرهنگ لغت انگلیسی آکسفورد، ۲۰۰۶، ص ۲۹۳). واژه chastity به‌عنوان مترادف برای واژه sexual abstinence استفاده شده است، اما تفاوت‌هایی نیز با یکدیگر دارند. واژه chastity بیشتر خویش‌داری جنسی به دلیل انگیزه‌های اخلاقی و مذهبی است (ویکی‌پدیا، ۲۰۱۹)، اما واژه sexual abstinence خویش‌داری جنسی با هر نوع انگیزه (پزشکی، روان‌شناختی، قانونی، اجتماعی، مالی، فلسفی، اخلاقی و دینی) را شامل شود.

عفت در عربی از ریشه «ع ف ف» گرفته شده است و در لغت عرب به‌معنای «خودداری از آنچه که حلال و زینده نیست» (ابن‌منظور، ۱۴۱۴ق، ج ۹، ص ۲۵۳) به‌کار می‌رود. راغب اصفهانی در المفردات فی غریب القرآن می‌نویسد: «عفت، حصول حالتی برای نفس است که مانع غلبه شهوت می‌شود» (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲ق، ص ۵۷۳). برخی از علمای اخلاق عفت را چنین تعریف کرده‌اند: «قوة شهوت مطیع و منقاد عقل باشد. در خوردن و نکاح و آمیزش از حیث کم و کیف و از آنچه عقل نهی کند، و این حد اعتدال است» (نراقی، ۱۳۷۷، ج ۲، ص ۲۱). امام صادق علیه السلام در تعریف عفت ضد آن را بیان فرموده است: «عفت و پاکدامنی ضد آن تهتک و بی‌پروایی است» (مجلسی، ۱۴۰۴ق، ج ۱، ص ۱۱۰). عفت همان اعتدال عقلی و شرعی در خویش‌داری در مقابل شهوات است که افراط و تفریط در آن شایسته نیست. امیر مؤمنان علی علیه السلام می‌فرماید: «اساس عقل، عفت و پاکدامنی است» (مجلسی، ۱۴۰۴ق، ج ۷۵، ص ۷) و همچنین می‌فرماید: «از نشانه‌های عقل انسان، عفت‌ورزی است» (تمیمی آمدی، ۱۳۶۶، ص ۲۵۶). زیرا منشأ هر دو حرکت به‌سوی تعادل و پرهیز از افراط و تفریط است. این مسئله عدم افراط و تفریط را شامل می‌شود. با مراجعه به آیات قرآن درمی‌یابیم که عفت صرفاً به‌معنای کنترل و تهذیب غریزه جنسی نبوده و معنای گسترده‌ای دارد، به‌گونه‌ای که شامل عفت از شهوت (نور: ۳۱ و ۳۳)، عفت در زینت و خودآرایی (نور: ۶۰)، عفت در فقر (بقره: ۲۷۳)، عفت در غنا (نساء: ۶)، عفت در راه رفتن (نور: ۳۱)، عفت در گفتار (احزاب: ۲۳) و عفت در نگاه (نور: ۳۰، ۳۱) می‌شود. بنابراین عفت برای کنترل شهوت چه جنسی و چه غیرجنسی به‌کار می‌رود. با وجود این، عفت در معنای خاص به پاکدامنی و غلبه عقل بر شهوت جنسی دلالت دارد (نراقی، ۱۳۷۷، ص ۲۴۳). آیت‌الله مکارم شیرازی می‌نویسد: «عفت دارای مفهوم عام و خاص است؛ مفهوم عام آن خویش‌داری در برابر هرگونه تمایل افراطی و نفسانی است و مفهوم خاص آن خویش‌داری در برابر تمایلات بی‌بندوباری جنسی است» (مکارم شیرازی، ۱۳۸۱، ج ۲، ص ۲۸۳).

مطالعه ادبیات پژوهش نشان می‌دهد مقیاس‌های متعددی ساخته شده است که عمدتاً درصدد سنجش حجاب بانوان است. رجبی (۱۳۸۲) پرسش‌نامه سنجش نگرش به حجاب را طراحی کرده است. گلزاری (۱۳۸۵) مقیاس ارتباط با جنس مخالف را سامان داده است که وضعیت ارتباط و شدت ارتباط را می‌سنجد. کاوندی و انتصار فومنی (۱۳۸۹) پرسش‌نامه مصونیت اجتماعی را ساخته‌اند که در ۱۰ گویه به بررسی وضعیت حجاب و مصونیت اجتماعی بانوان می‌پردازد. رجبی (۱۳۸۹) پرسش‌نامه نگرش به حجاب برتر را طراحی کرده است که در ۲۰ گویه، سه دسته حجاب برتر، حجاب متوسط و بد حجاب را می‌سنجد. پرسش‌نامه شارع‌پور، تقوی و محمدی (۱۳۹۱) عوامل مؤثر بر گرایش به حجاب را می‌سنجد که ۶۹ گویه دارد. پرسش‌نامه عوامل مؤثر بر گرایش به حجاب از خوش‌فر و دیگران (۱۳۹۴) که عوامل فردی، اجتماعی، خانوادگی، اقتصادی و فرهنگی را می‌سنجد. پرسش‌نامه محقق ساخته حجاب سرمدی، اسماعیلی، شیربگی و مرادی (۱۳۹۴) که دارای ۲۸ گویه است و موانع حجاب و نگرش به حجاب را می‌سنجد. پرسش‌نامه نگرش به حجاب محمدی و قدسی (۱۳۹۵) که در بین زنان بالای ۱۵ سال شهر ایلام انجام داده است. زارعی و دیگران (۱۳۹۵) مقیاس پایبندی به حجاب را ساخته و اعتباریابی نمودند و پرسش‌نامه ۱۰ گویه‌ای ارائه نمودند. مطالعه پژوهش‌های بومی انجام‌شده در این موضوع نشان می‌دهد که با وجود غنای منابع اسلامی، مقیاسی در زمینه عفاف بانوان ساخته نشده است؛ از این رو تلاش برای ساختن ابزاری بومی و مناسب به‌منظور سنجش عفاف بانوان از منظر اسلام، ضروری به نظر می‌رسد. پژوهش پیش رو تا حدودی می‌تواند خلأ موجود در این زمینه را با ارائه یک مقیاس اسلامی برطرف کند و زمینه‌ساز پژوهش‌های بعدی باشد. بنابراین پژوهش حاضر با نگرش روان‌شناختی درصدد ساخت مقیاس عفاف بانوان است و به این پرسش‌ها پاسخ می‌دهد: آیا می‌توان بر اساس گزاره‌های اسلامی (آیات قرآن و روایات) مقیاسی علمی برای سنجش عفاف بانوان ارائه کرد؟ میزان روایی مقیاس عفاف بانوان چه مقدار می‌باشد؟ میزان اعتبار مقیاس عفاف بانوان چه مقدار می‌باشد؟

روش پژوهش

این تحقیق در بخش اول از نوع بنیادین نظری است. به‌منظور جمع‌آوری آموزه‌های دین درباره عفاف اجتماعی با استفاده از روش تحلیل محتوا داده‌های مورد نیاز استخراج سپس دسته‌بندی و مورد بررسی قرار گرفت و در بخش کمی از نوع کاربردی و توسعه‌ای و با استفاده از روش تحقیق توصیفی است.

جامعه و حجم نمونه: جامعه آماری پژوهش، دانش‌آموزان دبیرستان‌های دخترانه شهرستان رباط کریم تهران است. حجم نمونه مورد پژوهش، بالاتر از حجم مصوب بر اساس جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰) ۳۸۵ نفر است که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی به‌دست آمد. به این صورت که ابتدا از میان بخش‌های مختلف آموزشی، دو بخش از شهرستان مذکور انتخاب گردید و سپس از بین دبیرستان‌های موجود در هر بخش، ۲ دبیرستان انتخاب شد. پرسش‌نامه‌ها در بین دانش‌آموزان مدارس منتخب، به‌صورت تصادفی به اجرا درآمد. داده‌ها جمع‌آوری

شد و پرسش‌نامه‌های کامل مورد استفاده قرار گرفت. جامعه آماری این پژوهش، بر اساس آزمون کفایت نمونه‌برداری، این تعداد نمونه جهت انجام تحلیل عاملی معنادار می‌باشد.

ابزار پژوهش

مقیاس اسلامی پژوهشگر ساخته عفاف بانوان: این مقیاس نخستین بار توسط پژوهشگران جهت سنجش پایبندی به عفاف بر اساس منابع اسلامی طراحی و ساخته شده است. فرایند ساخت این مقیاس به شرح ذیل می‌باشد: مرحله اول؛ شناسایی و استخراج کلیدواژه‌های متناسب با عفاف اجتماعی مانند عفت، حجاب، خمر، زینت، تبرج، شهوه...؛ مرحله دوم؛ شناسایی و مطالعه منابع اسلامی (قرآن و منابع روایی معتبر) بر اساس کلیدواژه‌های استخراج شده؛ مرحله سوم؛ استخراج آموزه‌های مربوط با عفاف اجتماعی از متون معتبر اسلامی و تشکیل خانواده حدیث؛ مرحله چهارم؛ دسته‌بندی، اولویت‌بندی و ثبت و مفهوم‌سازی آنها؛ در این مرحله، آیات و روایاتی از اهل بیت علیهم‌السلام که به توصیف، علت‌شناسی و تبیین آثار مفهوم عفاف اجتماعی پرداخته‌اند، بررسی شد؛

مرحله پنجم؛ بررسی تطابق مستندات با مفاهیم؛ در این مرحله، میزان تطابق گزاره‌های دینی با مفاهیم به معرض رأی ۱۳ نفر از کارشناسان علوم اسلامی (سطوح عالی) و روان‌شناسی (کارشناسی ارشد و دکتری) درآمد که نظر خود را در جدولی با لیکرت پنج‌درجه‌ای درج کردند؛

مرحله ششم؛ طراحی گویه‌ها بر اساس مفاهیم، مستندات و ارائه آنها به کارشناسان برای سنجش روایی محتوا؛ گویه‌های اولیه مقیاس پایبندی به عفاف اجتماعی شامل ۲۵ عبارت بود که برای مفهوم پایبندی به حجاب طراحی گردید؛ سپس برای بررسی روایی وابسته به محتوا، از دیدگاه ۱۳ نفر از کارشناسان علوم اسلامی (سطوح عالی) و روان‌شناسی (کارشناسی ارشد و دکتری) استفاده شد. آنها با استفاده از یک لیکرت پنج‌درجه‌ای میزان موافقت یا مخالفت‌شان را اعلام نموده و گویه پیشنهادی خود را ثبت نمودند؛

مرحله هفتم؛ ارائه گویه‌های برگزیده و ارائه آنها به کارشناسان برای سنجش نهایی روایی محتوا؛ در این مرحله، از میان ۲۵ گویه ارائه‌شده در مرحله قبل و گویه‌های پیشنهادی کارشناسان (در مورد مفاهیمی که گویه‌های آنها، امتیاز قابل قبولی کسب نکردند)، ۲۰ گویه دارای امتیاز مساوی یا بالاتر از ۴ (۷۵٪) انتخاب شد و مجدداً جهت دریافت روایی محتوا با استفاده از لیکرت پنج‌درجه‌ای در معرض نظر ۱۳ نفر از کارشناسان علوم اسلامی (سطوح عالی) و روان‌شناسی (کارشناسی ارشد و دکتری) قرار گرفت؛

مرحله هشتم؛ اجرای گسترده؛ در این مرحله، آزمون ۲۰ گویه‌ای در میان ۴۰۰ نفر اجرا شد که پس از کنار گذاشتن پاسخ‌های ناقص، ۳۸۵ پاسخ‌نامه وارد مرحله تحلیل شد.

روش گردآوری اطلاعات: با استفاده از داده‌ها و مبانی مربوط به عفاف اجتماعی، بر اساس آیات و روایات و با مطالعه کتاب‌ها و پژوهش‌های روان‌شناسی در این موضوع، به‌ویژه در زمینه آزمون‌سازی، ساخت مقیاس عفاف

اجتماعی در دستور کار قرار گرفت. در این بخش به منظور سنجش و اندازه‌گیری عفاف اجتماعی با توجه به مؤلفه‌های به‌دست‌آمده، آزمونی اولیه طراحی و ساخته شد.

به منظور گردآوری اطلاعات، محقق با مراجعه به کلاس‌های دانش‌آموزان دبیرستانی که پیش‌تر به‌طور تصادفی خوشه‌ای انتخاب شده بودند و با ارائه توضیحات لازم درباره اهداف پژوهش و نحوه پاسخ‌دهی به پرسش‌های آزمون، پرسش‌نامه به آزمودنی‌ها ارائه و از آنها خواسته شد پس از خواندن شیوه‌نامه کتبی آن، با دقت به گزاره‌ها پاسخ دهند. ۴۰۰ پرسش‌نامه توزیع شده با توجه به برگرداندن برخی و ناقص بودن بعضی، در نهایت تعداد ۳۸۵ پرسش‌نامه به کمک برنامه SPSS نمره‌گذاری و تجزیه و تحلیل شد.

روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها: در این پژوهش، داده‌ها با استفاده از چند شاخص آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند: در بخش توصیفی، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از جداول و نمودارهای فراوانی و شاخص‌های مرکزی استفاده شد؛ در بخش استنباطی، علاوه بر شاخص‌های مرکزی، برای بررسی رابطه بین متغیرها، شاخص همبستگی مورد استفاده قرار گرفت. جهت بررسی میزان توافق نظرات کارشناسان درباره روایی محتوا از شاخص آماری ضریب تطابق کندال و آزمون معناداری خی‌دو استفاده شده است. برای بررسی روایی ملاک، از ضریب همبستگی پیرسون و جهت بررسی روایی سازه از تحلیل عاملی به روش اکتشافی و برای محاسبه ضریب همسانی درونی یا اعتبار از محاسبه آلفای کرونباخ و روش دونیمه‌سازی استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

در مرحله اول و دوم (مفهوم‌سازی و تطابق مستندات با مفاهیم)، مفهوم عفاف بانوان به‌دست آمد که همراه با مستندات مورد بررسی کارشناسان قرار گرفت. حذف مفاهیمی با نمره کمتر از ۷۵ درصد، منجر به کاهش مفاهیم به ۲۵ عدد شد. در مرحله سوم برای ۲۵ مفهوم، ۷۵ گویه طراحی شد. بدین ترتیب اغلب مفاهیم دارای حداقل ۳ گویه بودند؛ سپس در معرض نظر کارشناسان گذاشته شد و از آنها خواسته شد ضمن دادن امتیاز به گویه‌های موجود، گویه‌های پیشنهادی خود را نیز ثبت نمایند. حاصل این مرحله، انتخاب ۲۰ گویه دارای امتیاز مساوی یا بالاتر از ۷۵ درصد بود. در مرحله چهارم، ۲۰ گویه مذکور جهت دریافت روایی محتوا با استفاده از لیکرت پنج‌درجه‌ای در معرض نظر کارشناسان قرار گرفت. میزان موافقت کارشناسان نسبت به تطابق گویه‌ها با مفاهیم در دامنه‌ای بین ۸۷/۶۹ درصد تا ۹۵/۹۰ درصد و با میانگین کل ۹۵ درصد و انحراف استاندارد ۸/۷۷ است؛ لذا این مقیاس از روایی محتوای مناسبی برخوردار است.

اجرای مرحله پنجم نشان داد که از مجموع ۳۸۵ شرکت‌کننده دختر دبیرستانی، میانگین ۱۸ سال داشته‌اند. در این مرحله پس از اجرای نهایی مقیاس در میان ۳۸۵ نفر از شرکت‌کنندگان به منظور سنجش روایی سازه و نیز شناسایی و تعیین عوامل تشکیل‌دهنده مقیاس، از روش تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. پیش از اجرای تحلیل عوامل برای اینکه معلوم شود حجم نمونه انتخاب‌شده متناسب روش تحلیل عاملی می‌باشد، از آزمون کرویت بارتلت و کفایت نمونه‌برداری به روش KMO استفاده شد که اطلاعات آن در جدول (۱) آمده است.

جدول ۱: آزمون کرویت بارتل و کفایت نمونه‌برداری

کفایت نمونه‌برداری به روش KMO	۰/۸۸۷
خی‌دو	۱۹۱۷/۶۳۷
درجه آزادی	۱۹۰
سطح معناداری	۰/۰۰۰۱

در جدول (۱) نتایج آزمون بارتل و کفایت نمونه‌برداری ارائه شده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود شاخص کفایت نمونه‌برداری برابر با ۰/۸۸۷ می‌باشد؛ در نتیجه حجم نمونه مورد نظر برای تحلیل عوامل مناسب است. همچنین نتایج آزمون کرویت بارتل با درجه آزادی ۱۹۰ و مجذور کای ۱۹۱۷/۶۳۷ در سطح $P < ۰/۰۰۰۱$ معنادار است؛ بنابراین ماتریس همبستگی تفاوت معناداری با همبستگی صفر دارد و بر این اساس انجام تحلیل عاملی اکتشافی قابل توجیه می‌باشد.

نتایج تحلیل اعتبار جهت مشخص شدن گویه‌های مناسب برای ورود به تحلیل عاملی نشان داد که با حذف ۱ گویه، اعتبار مقیاس (آلفای کرونباخ) به حداکثر خود خواهد رسید. در جدول (۲) میانگین و انحراف استاندارد ۲۰ گویه، همبستگی با نمره کل و تأثیر حذف هریک از گویه‌ها در آلفای کرونباخ ارائه شده است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود میان گویه‌ها با نمره کل مقیاس همبستگی‌های معناداری در سطح $P < ۰/۰۱$ در دامنه‌ای از $r = ۰/۴۵$ (گویه شماره ۱) تا $r = ۰/۶۴$ (گویه شماره ۵) وجود دارد.

جدول ۲: مشخصه‌های آماری گویه‌های مقیاس عفاف اجتماعی، همبستگی گویه‌ها با نمره کل و تأثیر حذف هریک از گویه‌ها در آلفای کرونباخ ($n = ۳۸۵$)

گویه	M	SD	همبستگی با نمره کل	آلفای کرونباخ در صورت حذف گویه
q۱	۴/۳۴	۰/۸۳	**۰/۴۵۸	۰/۸۵۴
q۲	۴/۲۶	۰/۸۲	**۰/۵۶۶	۰/۸۵۱
q۳	۴/۳۰	۰/۹۹	**۰/۴۶۰	۰/۸۵۴
q۴	۳/۷۸	۱/۱۰	**۰/۶۰۹	۰/۸۴۸
q۵	۳/۷۴	۱/۴۱	**۰/۶۴۰	۰/۸۴۷
q۶	۴/۲۵	۱/۰۴	**۰/۴۴۲	۰/۸۵۵
q۷	۳/۹۱	۱/۲۶	**۰/۵۰۰	۰/۸۵۳
q۸	۳/۸۴	۱/۱۲	**۰/۴۴۸	۰/۸۵۵
q۹	۴/۳۷	۰/۹۲	**۰/۵۹۴	۰/۸۴۹
q۱۰	۲/۸۳	۱/۱۵	**۰/۵۱۴	۰/۸۵۲
q۱۱	۴/۳۰	۰/۹۲	**۰/۵۰۰	۰/۸۵۲
q۱۲	۴/۱۶	۱/۰۹	**۰/۵۷۹	۰/۸۴۹
q۱۳	۳/۵۱	۱/۲۶	**۰/۴۷۹	۰/۸۵۴
q۱۴	۳/۸۱	۱/۷۳	**۰/۶۲۵	۰/۸۴۷
q۱۵	۳/۱۶	۱/۴۷	**۰/۵۵۵	۰/۸۵۲
q۱۶	۳/۱۱	۱/۳۲	**۰/۴۷۴	۰/۸۵۵

۰/۸۵۴	**۰/۴۷۷	۱/۸۴	۳/۶۸	q۱۷
۰/۸۵۵	**۰/۴۵۸	۱/۳۴	۳/۵۲	q۱۸
۰/۸۵۴	**۰/۴۸۰	۱/۲۱	۳/۳۶	q۱۹
۰/۸۴۷	**۰/۶۳۴	۱/۳۶	۳/۶۶	q۲۰
< ۰/۰۱** p				

جهت بررسی روایی درونی مقیاس، از روش دونیمه‌سازی استفاده شد که نتایج آن در جدول (۳) قابل مشاهده است.

جدول ۳: آزمون دونیمه‌سازی جهت بررسی روایی درونی مقیاس

۰/۷۵۵	مقدار	نیمه اول	آلفای کرونباخ
۱۰	تعداد گویه‌ها		
۰/۷۴۹	مقدار	نیمه دوم	
۱۰	تعداد گویه‌ها		
۲۰	مجموع تعداد گویه‌ها		
۰/۷۵۷	ضریب همبستگی بین دو فرم		
۰/۸۶۲	تساوی تعداد گویه‌ها		ضریب اسپرمن - براون
۰/۸۶۲	عدم تساوی تعداد گویه‌ها		
۰/۸۵۸	ضریب دونیمه‌سازی گاتمن		

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از ضریب آلفای نیمه اول (۰/۷۵۵)، ضریب نیمه دوم (۰/۷۴۹)، ضریب همبستگی بین دو نیمه (۰/۷۵۷) و مقدار ضریب دونیمه‌سازی گاتمن (۰/۸۵۸)، می‌توان گفت مقیاس عفاف اجتماعی از روایی درونی مناسبی برخوردار است.

به‌منظور تعیین تعداد عامل‌ها ابتدا از ملاک ارزش‌های ویژه بزرگ‌تر از ۱ استفاده شد. برای اجتناب از دقت پایین در نتایج خروجی و نیز با توجه به نمودار اسکرکی که ارزش ویژه در بخش نزولی با شیب تند و قبل از تبدیل شدن به سطح افقی را کمی بالاتر از عدد ۱ نشان می‌دهد، ارزش ویژه در مرحله دوم نیز بزرگ‌تر از ۱ انتخاب شد. جدول (۴) ماتریس عوامل را پس از چرخش به همراه بار عاملی هریک از گویه‌ها نشان می‌دهد.

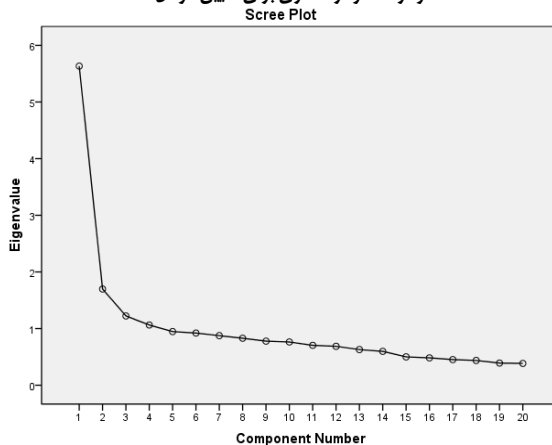
جدول ۴: ماتریس عوامل پس از چرخش متعامد به شیوه واریماکس به همراه بار عاملی هریک از گویه‌ها

گویه	عیارت / عامل	بار عاملی
عامل اول: جلوه‌گری		
۱۰	معمولاً در جامعه با آرایش ظاهر می‌شوم.	۰/۶۷۱
۱۵	گاهی با پسر عمو، پسر دایی، پسر خاله... دست می‌دهم.	۰/۶۱۴
۱۹	معمولاً بیرون از خانه از عطر یا ادکلن تند استفاده می‌کنم.	۰/۵۶۶
۳	گاهی اوقات برای جلب توجه مردان به گونه‌ای خاص راه می‌روم.	۰/۵۴۲
۷	اغلب برای وقت گذرانی، به گشت و گذار بی‌هدف در خیابان و تماشای مغازه‌ها می‌پردازم.	۰/۵۴۱
۱۳	گاهی از لباس‌های بدن‌نما و تنگ استفاده می‌کنم.	۰/۵۱۶
۱۷	از شوخی یا نامحرم ابایی ندارم.	۰/۴۴۹
۶	اشکال ندارد که زن در مقابل نامحرم با ناز و عشوه حرف بزند.	۰/۴۳۴

عامل دوم: پوشش و حجاب		
۱۶	معمولاً در جامعه از جادر استفاده می‌کنم.	۰/۷۷۵
۵	چادر را حجاب برتر می‌دانم.	۰/۷۲۷
۱۴	معتقدم بانوان با حجاب، زیباترند.	۰/۶۵۹
عامل سوم: نگرش		
۱	اصل حجاب را از مسلمات دین اسلام می‌دانم.	۰/۷۰۳
۲	در مقابل نامحرم پوشش اسلامی را رعایت می‌کنم.	۰/۶۷۹
۴	سعی می‌کنم در مقابل نامحرم، به‌جز گردی صورت و دست‌ها تا مچ، تمام بدنم را بپوشانم.	۰/۶۴۰
۹	معتقدم حجاب برای زنان مفید است.	۰/۴۳۲
عامل چهارم: حریم ارتباطی		
۱۱	سعی می‌کنم در اجتماعات عمومی حریم محرم و نامحرم را رعایت کنم.	۰/۶۱۷
۲۰	اشکالی ندارد با جنس مخالف هم دوست باشم.	۰/۳۲۰
۱۸	سعی می‌کنم از نگاه کردن به نامحرم اجتناب کنم.	۰/۵۸۸
۱۲	معتقدم حجاب از آسیب‌های اجتماعی جلوگیری می‌کند.	۰/۴۹۱
۸	سعی می‌کنم ارتباطم با مردان در حد ضرورت باشد.	۰/۴۱۴

همان‌گونه که در جدول (۴) مشخص است، بار عاملی گویه‌ها در طیفی بین ۰/۷۷۵ تا ۰/۴۱۴ قرار دارد و نمایانگر ۴ عامل است: عامل اول، «جلوه‌گری» است که ۸ گویه را به خود اختصاص داده و بار عاملی آنها در دامنه ۰/۶۷۱ تا ۰/۴۳۴ قرار دارد؛ عامل دوم، «پوشش و حجاب» است که ۳ گویه را به خود اختصاص داده و بار عاملی‌ای بین ۰/۷۷۵ تا ۰/۶۵۹ دارد؛ عامل سوم، «نگرش» است که ۴ گویه را داراست. دامنه بار عاملی گویه‌های این عامل، از ۰/۷۰۳ تا ۰/۴۳۲ است. آخرین عامل اکتشافی این مقیاس نیز «حریم ارتباطی» است که با ۵ گویه دارای دامنه بار عاملی ۰/۶۱۷ تا ۰/۳۲۰ است.

نمودار ۱: نمودار اسکری برای تعیین عوامل

روش محاسبه آلفای کرونباخ از دیگر روش‌های بررسی روایی درونی مقیاس است. نتایج این بررسی در مورد مقیاس و زیرمقیاس‌های جلوه‌گری، پوشش و حجاب، نگرش و حریم ارتباطی در جدول (۵) قابل مشاهده است.

جدول ۵: نتایج بررسی همسانی درونی با ضریب آلفای کرونباخ

عوامل	تعداد گویه‌ها	آلفای کرونباخ
جلوه‌گری	۹	۰/۷۶۳
پوشش و حجاب	۳	۰/۷۲۵
نگرش	۳	۰/۶۸۴
حریم ارتباطی	۵	۰/۶۸۰
کل مقیاس	۲۰	۰/۸۵۸

ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۵۸ محاسبه شد ($M=75/90$ و $SD=12/06$)، که بیانگر همسانی درونی مناسب این مقیاس است. ضریب آلفای کرونباخ برای چهارتا در دامنه‌ای بین ۰/۷۶ تا ۰/۶۸ است. جدول (۶) نشانگر رابطه بین عوامل با یکدیگر و با کل مقیاس است.

جدول ۶: همبستگی بین عوامل و کل مقیاس ($n=475$; $p < 0/01$ **)

	۱	۲	۳	۴
۱. کل مقیاس	۱			
۲. جلوه‌گری	۰/۸۶۱**	۱		
۳. پوشش و حجاب	۰/۷۱۹**	۰/۴۱۷**	۱	
۴. نگرش	۰/۶۹۶**	۰/۴۴۸**	۰/۴۶۰**	۱
۵. حریم ارتباطی	۰/۷۶۷**	۰/۴۷۳**	۰/۵۰۹**	۰/۵۲۰**

نتایج جدول (۶) نشان‌دهنده رابطه بسیار قوی عوامل با کل مقیاس است. ضعیف‌تر بودن همبستگی بین عوامل نیز گویای استقلال نسبی این عوامل از یکدیگر است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر، ساخت آزمون عفاف بانوان بر اساس شاخص‌ها و ویژگی‌های استخراج‌شده از منابع معتبر اسلامی (قرآن و روایات) و همچنین استخراج ویژگی‌های روان‌سنجی آن بوده است. بدین منظور تمام آیات و روایات ناظر به مفهوم عفت در بعد اجتماعی و مفاهیم نزدیک به آن، استخراج، دسته‌بندی و مفهوم‌سازی شده و وارد مرحله ساخت گویه شد. توافق نظر کارشناسان خبره در سه مرحله تطابق مفاهیم با مستندات، تطابق گویه‌های با مفاهیم و مستندات و تطابق ۲۰ گویه نهایی با اهداف ساخت مقیاس، روایی محتوای این مقیاس را در سطح بالایی تأیید نمود. بعد از اجرای گسترده مقیاس در نمونه ۳۸۵ نفری دانش‌آموزان دختر دبیرستانی، نتایج روایی سازه بر اساس محاسبه آلفای کرونباخ کل مقیاس و هر گویه، نشان داد که حذف ۱ گویه از ۲۰ گویه، موجب رسیدن این ضریب اعتبار به حداکثر خود (۰/۸۵۸) خواهد بود. نتایج آزمون دومیه‌سازی نیز قوت روایی درونی این مقیاس را مورد تأیید قرار داد. با تحلیل عاملی اکتشافی، ۴ عامل جلوه‌گری، پوشش و حجاب، باور مذهبی و حریم ارتباطی به‌دست آمد که همبستگی تمامی گویه‌ها و عوامل با نمره کل مقیاس، مثبت و معنادار بوده است.

جلوه‌گری (عامل اول) به معنای تمایل فرد به خودنمایی و رفتارهای عشوه‌گرانه در محیط‌های اجتماعی است که هر نوع رفتاری عشوه‌گرانه را دربر می‌گیرد. یافته مذکور همسو با یافته‌های پژوهشگران قاضی‌زاده و احمدی سلمانی (۱۳۸۶)، ناجی عظیمی و علی‌آبادی (۱۳۹۵) و عباسی و کارآمد (۱۴۰۲) است که پرهیز از جلوه‌گری را یکی از نمودهای عفاف و پاکدامنی می‌دانند. یکی از جلوه‌های عفت و پاکدامنی در دیدگاه اسلامی، پرهیز از جلوه‌گری و خودنمایی در برابر جنس مخالف است. قرآن کریم پرهیز از خودآرایی در برابر جنس مخالف را از جلوه‌های عفت برشمرده است: «و زنان از کارافتاده‌ای که امید به ازدواج ندارند، گناهی بر آنان نیست که لباس‌های (رویین) خود را بر زمین بگذارند، به شرط اینکه در برابر مردم خودآرایی نکنند، و اگر خود را بیوشانند برای آنان بهتر است، و خداوند شنوا و داناست» (نور: ۶۰). امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «شایسته نیست برای زن که لباسش را زینت بخشد وقتی از خانه خارج می‌شود». همچنین برای ظاهر شدن زن در جامعه با آرایش در جامعه، وعده عذاب داده شده است: «آنان زنانی بودند که بدنشان را برای مردم زینت می‌کردند» (حر عاملی، ۱۴۰۹ق، ج ۲۰، ص ۱۶۱). بر این اساس، عقیف کسی است که در برابر جلوه‌گری مفرط خوشتن‌داری می‌کند: «همچون دوران جاهلیت نخستین (در میان مردم) ظاهر نشوید» (احزاب: ۳۳). ابن‌منظور، تبرج را چنین عنوان می‌کند: «تبرج آشکار نمودن زینت و هر چیزی است که شهوت مرد را برانگیزاند» (ابن‌منظور، ۱۴۱۴ق، ج ۲، ص ۲۱۲). بر این اساس، منظور از تبرج افراط در جلوه‌گری است که برانگیزاننده جنس مخالف باشد و حضور در محیط اجتماعی به گونه‌ای که توجه‌ها را برانگیزاند. از دیگر موارد جلوه‌گری، امور زبانی و کلامی است. سنگینی و وقار در کلام خود گویای عفت‌ورزی است. قرآن کریم می‌فرماید: «به‌گونه‌ای هوس‌انگیز سخن نگویید که بیمار دلان در شما طمع کنند» (احزاب: ۳۲). شیوه راه رفتن جلوه‌گرانه نیز خود گویای ضعف عفت است. مردان عقیف از شوخی با جنس مخالف اجتناب می‌کنند: «کسی که با زنی شوخی کند خداوند او را محبوس می‌کند» (حر عاملی، ۱۴۰۹ق، ج ۲۰، ص ۱۹۸). قرآن کریم زنان مؤمن را از راه رفتن‌های عشوه‌گرانه در انظار عمومی اجتناب می‌نماید: «هنگام راه رفتن پاهای خود را به زمین نزنند تا زینت پنهانشان دانسته شود» (نور: ۳۱).

پوشش و حجاب (عامل دوم) به معنای استفاده از پوشش مناسب به‌ویژه پوشش کامل مانند چادر است. یکی از جلوه‌های اجتماعی عفت، رعایت پوشش و حجاب است. ابن‌یافته با پژوهش‌های متعددی همسویی دارد (قاضی‌زاده و احمدی سلمانی، ۱۳۸۶؛ حق‌شناس، ۱۳۸۶؛ رجبی، ۱۳۸۹؛ اسلامی و مهرابی‌راد، ۱۳۹۴). مسئله حجاب و پوشش زنان در برابر مردان و حفظ حریم و مرزها از منظر آیات قرآن و روایات جایگاه ویژه‌ای دارد. حجاب به معنای ستر و پوشش است (ابن‌منظور، ۱۴۱۴ق، ج ۱، ص ۲۹۸). در تعریف فقهی، حجاب لباسی است که زن برای حفظ عورت از اجانب می‌پوشد (قلعه‌چی، ۱۴۰۸ق). بررسی مفهوم شناختی حجاب از منظر آیات و روایات و ادبیات پژوهشی مبتنی بر منابع دینی، بیشتر ما را به مفهوم همسو با مفهوم فقهی رهنمون می‌سازد و حجاب را پوشش زنان در برابر نامحرم دانسته است (غروی نائینی و عامری، ۱۳۸۶).

پایبندی به حجاب پاسخی طبیعی و فطری به تمایل انسان به پوشش و اجتناب از برهنگی است و بررسی‌های تاریخی نشان می‌دهد که در بین اقوام و مذاهب گوناگون بشر استفاده از پوشش و حجاب مرسوم بوده است (رجبی، ۱۳۹۰). اگرچه پوشش بانوان در ادیان الهی مورد نظر بوده، اما با استناد به شواهد قرآنی، روایی و گواهی تاریخ، با ظهور اسلام کامل‌ترین و عالی‌ترین دستورات در مورد پوشش بانوان به اجرا درآمده است. قرآن کریم در سوره مبارکه نور می‌فرماید:

به زنان بالیمان بگو چشم‌های خود را (از نگاه هوس‌آلود) فروگیرند، و دامان خویش را حفظ کنند و زینت خود را آشکار ننمایند و (اطراف) روسری‌های خود را بر سینه خود افکنند (تا گردن و سینه با آن پوشانده شود)، و زینت خود را آشکار نسازند مگر آن اندازه که نمایان است (نور: ۳۱).

امام صادق علیه السلام در تفسیر «إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا» می‌فرماید: «صورت و دست‌ها تا مچ» (نوری، ۱۳۲۰ق، ج ۱۴، ص ۲۷۵). خداوند در سوره احزاب زنان و دختران پیامبر صلی الله علیه و آله و زنان مؤمن را به پوشیدن جلباب توصیه نموده است:

ای پیامبر! به همسران و دخترانت و زنان مؤمنان بگو: جلباب‌ها خود را بر خویش فروافکنند، این کار برای اینکه شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند بهتر است (و اگر تا کنون خطا و کوتاهی از آنها سر زده توبه کنند) خداوند همواره آمرزنده رحیم است (احزاب: ۵۹).

علامه طباطبائی در ذیل آیه شریفه ذکر می‌کند که منظور پوششی است که همه بدن زن را می‌پوشاند یا روسری بلند است، و از آخر آیه که دلالت به عدم اذیت دارد، معنای اول نزدیک‌تر به واقع است (طباطبائی، ۱۳۹۰ق، ج ۱۶، ص ۳۳۹). همچنین نوع پوشش مورد تأکید است، به گونه‌ای که پوشش‌های بدن‌نما با عفت‌ورزی زنان منافات دارد. پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله زنان مؤمن را از پوشیدن لباس‌های نازک و بدن‌نما برحذر داشته است (حر عاملی، ۱۴۰۹ق، ج ۲، ص ۵۰). باور مذهبی (عامل سوم) به معنای نگرش مثبت به عفت‌ورزی در زمینه پوشش، جلوه‌گری و حریم ارتباطی است. یافته مذکور با نتایج پژوهش‌های رجبی (۱۳۸۲) و آینه‌چی و عرب خراسانی (۱۴۰۲) همسو است که باور به حجاب و عفاف را عامل گرایش به رفتار عقیفانه می‌دانند. از آنجایی که نگرش مثبت به هر چیزی زمینه شکل‌گیری رفتار را فراهم می‌آورد (تمیمی آمدی، ۱۳۶۶)، در صورتی که نگرش و باور بانوان به ارزشمندی عفت‌ورزی تقویت شود، زمینه شکل‌گیری رفتارهای عقیفانه در آنان پدید خواهد آمد. به نظر می‌رسد یکی از عوامل تأکید بر اهمیت عفت‌ورزی با تعبیر متنوع در آیات قرآن کریم، اقناع اندیشه و نگرش بانوان به عفاف و پاکدامنی است: «خَيْرَ لَّهِنَّ» (نور: ۶۰)، «أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ» (احزاب: ۵۳)، «أَزْكَى لَّهُمْ» (نور: ۳۰) و «فَلَا يُؤْذَنَ» (احزاب: ۵۹). در برخی روایات نیز فواید عفت‌ورزی و پوشیدگی برجسته شده تا زمینه شکل‌گیری رفتار عقیفانه در بانوان فراهم آید: «پوشیدگی زن برای او بهتر است و زیبایی‌اش را پایدارتر می‌کند» (نوری، ۱۳۲۰ق، ج ۱۴، ص ۲۵۴).

حریم ارتباطی (عامل چهارم) نیز به معنای نوع تعامل با جنس مخالف که به‌طور خاص روابط عاطفی و جنسی را شامل می‌شود. این یافته همسو با نتایج پژوهش‌های قاضی‌زاده و احمدی سلمانی (۱۳۸۶)، ناجی عظیمی و علی‌آبادی (۱۳۹۵) و آینه‌چی و عرب خراسانی (۱۴۰۲)، بر مدیریت مرزهای ارتباطی با جنس مخالف و دوری از تعاملات عاطفی ناسالم و روابط جنسی تأکید شده است. قرآن کریم می‌فرماید: «پاکدامن باشید، خود را به فحشا نیالایید و دوست پنهانی [از جنس مخالف]

نگیرید» (مانده: ۵). در جای دیگری به رعایت مرزهای گفتاری در ارتباط با جنس مخالف اشاره می‌کند: «با گفتار شایسته با آنان سخن بگویند» (بقره: ۳۲۵) و «سخن شایسته بگویند» (احزاب: ۳۲). علامه طباطبائی در تفسیر المیزان قول معروف را سخنی می‌داند که شرع و عرف اسلامی آن را بپسندد (طباطبائی، ۱۳۹۰ق، ج ۱۶، ص ۳۰۹).

بر این اساس، عشوه‌گری‌های زبانی علاوه بر جلوه‌گری و خودنمایی جنبه ارتباطی نیز دارد. در جای دیگری پیامبر اسلام ﷺ به لزوم حریم در برقراری روابط ارتباطی می‌پردازد و می‌فرماید: «زنان و مردان [نامحرم] را از هم جدا کنید. اگر چشم‌ها در هم گره بخورد و ملاقات‌ها فراوان شود، دردی به وجود خواهد آمد که درمان ندارد» (ادهمی، ۲۰۰۴). قرآن کریم مردان را توصیه به حفظ حریم و مرز ارتباطی با زنان پیامبر ﷺ می‌نماید: «هنگامی که چیزی از وسایل زندگی را از آنان می‌خواهید از پشت پرده بخواهید» (احزاب: ۳۳). تماس‌های چشمی خود را در برابر جنس مخالف مدیریت می‌نمایند: «به مردان مؤمن بگو چشمان خود را از (از نگاه به نامحرم) فرو گیرند» (نور: ۳۰) و «به زنان مؤمن بگو چشمان خود را از (از نگاه به نامحرم) فرو گیرند» (نور: ۳۱)، و از تماس بدنی اجتناب می‌نمایند: «کسی که با زنی از روی حرام دست دهد...» (حر عاملی، ۱۴۰۹ق، ج ۲۰، ص ۱۹۸). بر این اساس، رعایت حریم ارتباطی در تقویت عفت‌ورزی نقش مهمی دارد.

پژوهش مذکور دارای محدودیت‌هایی است؛ از آنجایی که جامعه پژوهش حاضر را دانش‌آموزان دختر دبیرستانی رباط کریم تهران تشکیل می‌دهند، تعمیم نتایج به دیگر جوامع دختران و زنان باید با احتیاط صورت پذیرد؛ از این رو اجرای پرسش‌نامه در دو یا چند جامعه با فرهنگ‌ها و سنین مختلف و مجرد و متأهل پیشنهاد می‌گردد.

منابع

قرآن کریم.

نهج البلاغه.

آینه‌چی، عباس و عرب خراسانی، سمیه (۱۴۰۲). فراتحلیل متغیرهای همبسته با عفاف و حجاب. *زنان و خانواده*، ۱۸ (۶۳)، ۱۵۳-۱۸۰.
 ادهمی، محمد کمال الدین (۲۰۰۴). *مرآة النساء فیما حسن منها و ساء*. دمشق: دار التوفیق.
 ابن منظور، محمد بن مکرم (۱۴۱۴ق). *لسان العرب*. بیروت: دار احیاء تراث العالمیه.
 اسلامی علی آبادی، طاهره و مهرابی‌راد، لیلی (۱۳۹۴). حجاب از منظر قرآن. *اولین همایش ملی تربیت دینی، راهی به سوی تعالی*. میبد یزد: دانشگاه آزاد اسلامی.

تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد (۱۳۶۶). *غرر الحکم و درر الکلم*. قم: دفتر تبلیغات اسلامی.

حر عاملی، محمد بن حسن (۱۴۰۹ق). *وسائل الشیعه*. قم: مؤسسه آل‌البیت.

حق شناس، سیدجعفر (۱۳۸۶). حجاب در آیات قرآن با نگاهی به روایات. *کتاب زنان*، ۹ (۳۶)، ۸۸-۵۱.

خوش‌فر، غلامرضا و دیگران (۱۳۹۴). بررسی عوامل مؤثر بر گرایش به حجاب و راهکارهای ارتقای آن. *مطالعات توسعه اجتماعی فرهنگی*، ۳ (۴)، ۳۷-۷۳.

راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۱۴۱۲ق). *المفردات فی غریب القرآن*. قم: مؤسسه آل‌البیت.

رجبی، سوران (۱۳۸۹). بررسی میزان رعایت حجاب برتر در دانشجویان و تأثیر آن بر شادکامی. *بانوان شیعه*، ۷ (۲۵)، ۷-۲۶.

رجبی، عباس (۱۳۸۲). *رابطه نگرش به حجاب و سطح اضطراب به‌عنوان اصلی‌ترین مؤلفه سلامت روانی در دختران دانش‌آموز پایه سوم مقطع متوسطه شهر قم و تهران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی. قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.

رجبی، عباس (۱۳۹۰). *حجاب و نقش آن در سلامت روان*. قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.

زارعی توپخانه، محمد و ترکاشوند، جواد (۱۴۰۰). مرور سه دهه پژوهش‌های روابط پیش از ازدواج. *مطالعات اسلامی آسیب‌های اجتماعی*، ۳ (۱)، ۱۳۳-۱۴۸.

زارعی توپخانه، محمد و چراغیان، حدیث (۱۳۹۸). *انقلاب جنسی و نهضت خودمهارگری در غرب*. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

زارعی توپخانه، محمد و دیگران (۱۳۹۵). ساخت و اعتباریابی مقیاس پابندی به حجاب. *اسلام و پژوهش‌های روان‌شناختی*، ۲ (۳)، ۱۸۷-۱۸۲.

سرمدی، محمدرضا، اسماعیلی، زهره، شیربیگی، مریم و مرادی، علی (۱۳۹۴). بررسی رابطه استفاده از ابزارهای جهانی شدن با حجاب بانوان لیگ برتر فوتبال ایران. *مدیریت ارتباطات در رسانه‌های ورزشی*، ۲ (۷)، ۲۹-۴۰.

شارع‌پور، محمود، تقوی، سیده‌زینب و محمدی، مهدی (۱۳۹۱). تحلیل جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر گرایش به حجاب. *تحقیقات فرهنگی*، ۵ (۳)، ۲۹-۱.

طباطبائی، سیدمحمدحسین (۱۳۹۰ق). *المیزان فی تفسیر القرآن*. بیروت: مؤسسه الاعلمی للمطبوعات.

عباسی، محمدعلی و کارآمد، حسین (۱۴۰۲). مؤلفه‌های رفتاری و هیجان سبک زندگی غنی‌فانه. *تربیت اسلامی*، ۱۸ (۴۵)، ۱۳۱-۱۵۴.
 غروی نائینی، نهمه و عامری، وحیده (۱۳۸۶). پویایی در معنا و مفهوم حجاب. *کتاب زنان*، ۹ (۳۶)، ۱۱۳-۱۳۷.

فیروزبخت، مهرداد (۱۳۹۳). *فرهنگ جامع روان‌شناسی و روان‌پزشکی*. تهران: ویرایش.

قاضی‌زاده کاظم و احمدی سلمانی، سیدعلی (۱۳۸۶). عفاف در آیات قرآن و نگاهی به روایات. *شورای فرهنگی اجتماعی زنان*، ۹ (۳۶)، ۸۹-۱۱۲.

قلعه‌چی، محمد (۱۴۰۸ق). *معجم لغة الفقهاء*. بیروت: دار النفاثس.

کاوندی، سحر و انتصار فومنی، غلامحسین (۱۳۸۹). رابطه حجاب با سلامت روانی و مصونیت اجتماعی. *بانوان شیعه*، ۷ (۲۵)، ۴۷-۶۳.

گلزاری، محمود (۱۳۸۵). *مشکلات رفتاری دانش‌آموزان دبیرستانی*. تهران: دبیرخانه شورای انقلاب فرهنگی.

مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۴ق). *بحار الانوار*. بیروت: مؤسسة الوفاء.

محمدی، اصغر و قدسی، میثم (۱۳۹۵). بررسی نگرش به حجاب در بین زنان ۱۵ سال به بالای شهر ایلام و رابطه آن با متغیرهای

دموگرافیک در سال ۱۳۹۵. *فرهنگ ایلام*، ۱۶ (۵۰ و ۵۱)، ۳۷-۶۲.

مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۸۱). *اخلاق در قرآن*. قم: مدرسه الامام علی بن ابی طالب (ع).

ناجی عظیمی، مجید و علی‌آبادی، عبدالصمد (۱۳۹۵). بررسی آیات الاحکام مربوط به عفاف از دیدگاه فریقین. *مطالعات علوم سیاسی*،

حقوق و فقه، ۲ (۲)، ۴۴-۵۷.

نراقی، مهدی (۱۳۷۷). *علم/اخلاق اسلامی (ترجمه جامع السعادات)*. ترجمه سیدجلال‌الدین مجتبی. تهران: حکمت.

نوری، حسین بن محمدتقی (۱۳۲۰ق). *مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل*. قم: مؤسسه آل‌البيت (ع).

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

Mushfequr Rahman, M. (2022). Virginitly and Chastity: Essentials of Health and Society. *International Journal of Education, Culture and Society*, 7(4), 180-183.

Oxford dictionary of English (2006). Oxford, Oxford University Press.

The American Heritage Dictionary of the English Language (1992). Boston : Houghton Mifflin.

The Institute for Youth Development (2010). Benefits of Delaying Sexual Debut, Executive Summary, From <http://www.youthdevelopment.org>.

Wang, H. Y. (2020). Chastity as a Virtue. *Religions*. 11(5), 259; 1-13.

Wikipedia (2019). in <https://en.wikipedia.org/wiki/Chastity>.

مقیاس عفاف بانوان بر اساس منابع اسلامی	
ردیف	عبارت
۱	اصل حجاب را از مسلمات دین اسلام می‌دانم.
۲	در مقابل نامحرم پوشش اسلامی را رعایت می‌کنم.
۳	گاهی اوقات برای جلب توجه مردان به گونه‌ای خاص راه می‌روم.
۴	سعی می‌کنم در مقابل نامحرم، به‌جز گردی صورت و دست‌ها تا مچ، تمام بدنم را بپوشانم.
۵	چادر را حجاب برتر می‌دانم.
۶	اشکال ندارد که زن در مقابل نامحرم با ناز و عشوه حرف بزند.
۷	اغلب برای وقت گذرانی، به گشت و گذار بی‌هدف در خیابان و تماشای مغازه‌ها می‌پردازم.
۸	سعی می‌کنم ارتباطم با مردان در حد ضرورت باشد.
۹	معتقدم حجاب برای زنان مفید است.
۱۰	معمولاً در جامعه با آرایش ظاهر می‌شوم.
۱۱	سعی می‌کنم در اجتماعات عمومی حریم محرم و نامحرم را رعایت کنم.
۱۲	معتقدم حجاب از آسیب‌های اجتماعی جلوگیری می‌کند.
۱۳	گاهی از لباس‌های بدن‌نما و تنگ استفاده می‌کنم
۱۴	معتقدم بانوان با حجاب، زیباترند
۱۵	گاهی با پسر عمو، پسر دایی، پسر خاله... دست می‌دهم.
۱۶	معمولاً در جامعه از چادر استفاده می‌کنم.
۱۷	از شوخی با نامحرم ابایی ندارم.
۱۸	سعی می‌کنم از نگاه کردن به نامحرم اجتناب کنم.
۱۹	معمولاً بیرون از خانه از عطر یا ادکلن تند استفاده می‌کنم
۲۰	اشکالی ندارد با جنس مخالف هم دوست باشم.

طیف لیکرتری پاسخ: بسیار مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم، بسیار موافقم.